
Elinkeinovapaus tulee pitää laajana

Elinkeinovapaus on perusoikeus

Perustuslain 18 § turvaa suomalaiselle oikeuden työhön ja elinkeinovapauden:

”Jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Julkisen vallan on huolehdittava työvoiman suojelusta.”

Elinkeinovapauden perusoikeussuoja kattaa lähtökohtaisesti niin elinkeinotoiminnan valmisteleminen, aloittamisen kuin harjoittamisenkin kannalta tarpeelliset toimenpiteet. Toisaalta elinkeinon harjoittamisen vapautta on perusoikeussäännökseen sisältyvän lakiviittauksen johdosta mahdollista rajoittaa mitä moninaisimmin tavoin. Yksi rajoitusten kohdistamisen tapa on markkinoinnin rajoittaminen.

Markkinoinnin ja elinkeinovapauden rajoittamisesta nykyisin

Elinkeinovapaudesta poikkeamisen tulee olla erityisen perusteltua – onhan kyseessä perustuslaissa turvattu oikeuden rajoittamisesta. Nykyisin lainsäädäntö rajoittaa elinkeinovapautta esimerkiksi pätevyysvaatimuksilla, lupa- tai ilmoitusvaatimuksilla, kuluttajan suojaksi säädetyillä vahingonkorvausvaatimuksilla sekä markkinointia ja mainontaa rajoittamalla.

Rajoittamisen motiivit ovat yleensä terveystaloudellisia, kuluttajaa tai muuta heikommaksi arvioitua osapuolta suojaavia tai esteellisyyttä tai intressiristiriitoja eliminoivia. Joskus mutta selvästi harvemmin lainsäätäjän motiivina on turvata pienemmän toimijan toimintamahdollisuudet. Tällöin elinkeinovapauden rajoittamisen sijaan on päädytty turvaamalla neuvotteluvoimaltaan heikommalle osapuolelle jokin nimenomainen oikeus. Esimerkkinä mainittakoon kauppakeskuksessa toimivan yrittäjän oikeus pitää liike suljettuna yksi päivä viikossa.

Silloin kun elinkeinovapautta rajoitetaan, on kieltoa Suomen Yrittäjien mielestä voitava valvoa riittävän uskottavasti. Valvonta on aina kustannus sekä julkiselle taloudelle, että valvonnan kohteelle. Omavalvonnalla kevennetään kustannusta ja siirretään sitä valvojalta toimijan suuntaan.

Markkinoinnin rajoituksia valvovat toimialakohtaiset viranomaiset (esim. Valvira) sekä Kilpailu- ja kuluttajavirasto. On tärkeää lainsäädännön legitimitetin vuoksi, että valvontaa on, mutta sen ei tulisi kustannustehokkuusystistä olla yliresurssoitua. Tärkeää on myös, ettei valvonnan tai sääntelyn

kohtuuttomuuden vuoksi markkinoilta poistu pieniä asiansa hoitavia toimijoita.

Suomen Yrittäjät vaalii laajaa elinkeinovapautta

Elinkeinovapauden ja yhdenvertaisuuden nimissä voi edellyttää yrittäjiltä toisen yrittäjän ja ammattilaisen kunnioittamista. Suomen Yrittäjien lähtökohtana on, että

- yrittäjyys on sallittu kaikissa ammateissa
- kaikkia yrittäjiä on kohdeltava elinkeinovapautta ja liikkeenharjoittamista kunnioittaen.
- Suomen on oltava linjassa muiden EU-valtioiden kanssa siinä, miten elinkeinovapaudesta on poikettu. Suomen ei tule olla muita jäsenvaltioita kielteisempi suhtautuminen elinkeinovapauteen.

Markkinoinnin sääntely ja valvonta sekä kuluttajan oikeuden vahingonkorvauksiin ovat riittävällä tasolla

Käsityksemme mukaan markkinoinnin sääntely on nykyisin vähintäänkin riittävän tiukalla tasolla. Tietoomme ei ole tullut tapauksia, joissa tuotteita olisi markkinoitu joko siten, että ne kohdistuvat erityisesti alaikäisiin tai muihin heikommassa oleviin tai että niillä tavoitellaan esimerkiksi lääkärin suosittelusta hoidosta pidättäytymisestä.

Käsityksemme mukaan kuluttajansuoja ja oikeus vahingonkorvauksiin on myös nykyisin riittävällä tasolla, eikä sääntelyn kiristykseen ole tarvetta. On selvää, että väärin toimimiseen ja harhaanjohtamiseen tulee puuttua. Jos kuitenkin kuluttajan ja yrittäjän oikeudet ja velvollisuudet ovat hyvin epätasapainoisia, voivat pienyritysten kantokyvyn rajat tulla nopeasti vastaan.

Markkinoiden toimivuus edellyttää maltillista sääntelyä siten, että sopimus-suhteen osapuolten oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainoisia toisiinsa nähden. Nykyään kuluttajamyyntiä harjoittavat yritykset ovat aikaisempaa pienempiä ja suhde tasa-arvoisempi. Sekä kuluttajan että yrittäjän tulee toimia markkinoilla vastuullisesti. Kuluttajan voidaan olettaa selvittävän ostettavien tuotteiden laatua ja turvallisuutta kohtuullisessa määrin.

Kuluttajasääntelyn tavoitteeksi nähdään liian usein pelkästään kuluttajan oikeuksien suojelu. Sen sijaan pääasiallinen sääntelykohde eli kuluttajakauppaa käyvä elinkeinonharjoittaja jää keskusteluissa ja sääntelyratkaisuissa liian vähälle huomiolle. Onnistuneen sääntelyn tulisi yhtäläisesti turvata myös elinkeinonharjoittajalle ennakoitavissa oleva, tasapainoinen liiketoimintaympäristö. Tällaisen toimintaympäristön luominen edistää tervettä elinkeinotoimintaa. Kilpaillut markkinat puolestaan edesauttavat sitä, ettei epärehellisyyteen ja huonoihin kuluttajalle epäedullisiin kauppatapoihin ole varaa, jos elinkeinonharjoittaja haluaa pysyä markkinoilla.

Huoli taloudellisesta hyväksikäytöstä

Huoli heikommassa asemassa olevan taloudellisesta hyväksikäytöstä on ymmärrettävä. Siihen puuttuminen on kuitenkin aina toista perusoikeutta, yksilön itsemääräämisoikeutta rajoittavaa.

Lainsäädännössämme on olemassa keinoja kuten asiakohtainen valtuutus, edunvalvontavaltuutus ja edunvalvontaan asettaminen. Lisäksi pankkitilin käyttöoikeuksilla yksilöt voivat vaikuttaa asiaan.

Käsityksemme mukaan neuvonnalla, valistuksella ja opastuksella olisi säästettävissä vähintään sama lopputulos kuin kielloilla. Ikäihmisten talousasioiden hoito ei ole vain lääketieteelliseen tai vaihtoehtohoitoon liittyvä kysymys, vaan huoli taloudenpitokyvystä ylipäästä. Siksi sitä ei pitäisi ensisijaisesti ratkoa rajoittamalla eri tahojen oikeutta tarjota palveluitaan jollekin osaa yleisöstä.

Suomen Yrittäjät puolustaa laajaa elinkeinovapautta. Rajoitusten tulee olla perusteltuja, ja valvottuja, ja niiden tulee korjata jotakin yksilöityä ongelmaa. Riittävä kilpailu voi korvata sääntelytarpeen. Voi olla riittävä, että viranomaisen puuttuu vain väärinkäyttöihin ja harhaanjohtamiseen.

Muistion laati kilpailuasioiden päällikkö Satu Grekin p. 050 550 3488